

هوالمدبر

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده علوم اجتماعی

کارشناسی ارشد برنامه ریزی توسعه منطقه ای

درس متون تخصصی برنامه ریزی منطقه ای

روش شناسی ارزیابی طرح ها یک بررسی مقایسه ای

آراوسیس کنسانتینوس

کتسیانا ارفونسینی

استاد: جناب آقای دکتر خاکساری

ترجمه: حسین کمیلی

۸۶۲۲۴۲۰۷

بهار ۸۷

چکیده :

این مقاله، انواع روش شناسی های مورد کاربرد برای ارزیابی یک برنامه را ارائه می نماید. روش شناسی ها و تکنیک های ارزیابی متعددی را می توان در ادبیات مربوطه یافت که (آن ها) یک پایه ارزشمند را برای ارزیاب تشکیل می دهند. با ارائه انواع روش شناسی ها نمی خواهیم بازدهی آنها را اندازه گیری نموده و بهترین آنها را توصیه نماییم (بلکه) در مقابل معتقدیم که هر روش شناسی ای دارای برخی مزایاست و می تواند در برخی نمونه ها به عنوان مناسب ترین روش نیز باشد. هدف این مقاله، خلاصه سازی دیدگاه های مختلف در رابطه با ارزیابی، جمع آوری روش شناسی های مختلف و تعیین اینکه برای پدیده های ویژه، کدامیک از روش شناسی ها مناسب تر است، می باشد. هدف والاتر این است که برخی ترکیب های روش شناختی جالب که می توانند راهنمای مفیدی برای طرح های ارزیابی متناسب با واقعیت برنامه ها باشند را پیشنهاد کنیم.

۱. مقدمه :

ما در این مقاله، چهارچوب ارزیابی برنامه های عمومی را که به وسیله اتحادیه اروپا یا دیگر سازمان های عمومی پایه ریزی شده اند مطالعه می کنیم. روش ها و تکنیک هایی را که برای ارزیابی طرح ها یا سرمایه گذاری های فردی مشخص به کار می روند ارائه می نماییم و می خواهیم بر روی روش هایی که برای ارزیابی کامل برنامه های اجتماعی-اقتصادی به کار می روند کار کنیم. در چهارچوب برنامه های صندوق سرمایه های بنیادی اروپا در بازه زمانی ۹۹-۱۹۹۴ ارزیابی در سه مرحله انجام شده است :

۱. ارزیابی پیشین : که بر روی برنامه طراحی شده تمرکز می کند و به پیوستگی و وابستگی پروژه و میزان واقعی بودن آثار مورد انتظار آن مربوط است .
۲. ارزیابی میانی (یا در حال انجام): که بر آثار اولین خروجی های برنامه تمرکز می نماید و در تمام سطوح برای نظارت و به قصد تعیین مجدد و دوباره مسیر دهی برنامه توسط تصمیم گیران بطور تحسین آمیزی مورد استفاده قرار می گیرد.
۳. ارزیابی پسین : که در درجه اول گزارش آثار برنامه را مورد هدف قرار می دهد. روش^۱ عبارتست از یک فرآیند خاص و تک منظوره که به ویژه برای یک ارزیابی معین ایجاد شده است. روش شبیه به طرح^۲ است. در ادبیات آمریکایی، طرح ارزیابی برای روشی که یک ارزیابی معین ایجاد شده است به کار می رود. عبارت های مسیر^۳ و فرآیند^۴ شبیه به هم هستند. که برای یک روش معین و فضایی که این روش در آن شکل گرفته است به کار می روند. (کمسیون اروپا ۱۹۹۹)

Method¹
Design²
Approach³
Procedure⁴

در ادبیات خاص خود، تعداد قابل توجهی روش ها و تکنیک های ارزیابی پیشنهاد شده اند. پاتن به طور خام ۱۳۲ تکنیک ارزیابی مختلف که مورد استفاده هستند را گزارش نموده است. انبوه تکنیک های ارزیابی، جایگاه تحقیق درباره طبقه بندی نظام مند آنها را نشان می دهد به نحوی که یک چهارچوب ارزشیابی یکپارچه و یک زمینه نظری به هم پیوسته قابل قبول که به طور یکسان مورد استفاده قرار گیرد را فراهم نماید. (لاگوس و لیائوس ۲۰۰۰)

در فصول بعد، برخی رهیافت ها در ارزیابی برنامه ها و روش شناسی ارزیابی برنامه را ارائه می نمایم. با تحلیل رهیافت ها، به اصول پایه ای که به وسیله آن ها یک روش ایجاد می شود اشاره نموده در عین حال با مقایسه آنها شاخصه های اصلی شان را مشخص می کنیم.

از این به بعد روش شناسی ارزیابی پایه از یک منظر انتقادی توضیح داده می شود. به مزایا و معایب هر روش توجه نموده و کار را با ارزیابی همکارانه ادامه می دهیم. مانند ارزیابی هایی که مشخص می کنند در هر موردی کدام روش مناسب تر است که به کار رود.

سپس ترکیب روش های ارزیابی را به عنوان یک پیشنهاد جدید در طرح ارزیابی، تحقیق می کنیم. در این منظر ما گمان می کنیم که برای یک نتیجه موفق در زمانی که روش شناسی های خالص ترکیب می شوند ضرورت دارد دستورالعمل هایی را ارائه نمایم.

برای درک بهتر، گام های پایه ای که برای دستیابی به ترکیب های روش شناختی مشخص مورد نیاز است را شرح می دهیم. این مطالعه علاوه بر روش شناسی های ارزیابی توصیفی، رهیافت های پیشنهادی قابل انعطاف بیشتری را نیز شامل می شود.

۲. انواع رهیافت های ارزیابی و روش شناسی

۲,۱ انواع ارزیابی

چهارگونه اصلی ارزیابی وجود دارد :

الف) رهیافت های تجربی :

رهیافت های تجربی، علت پدیده ها را بدون تحلیل مستقیم آنها مورد بحث قرار می دهند. آثار برنامه ها از طریق مقایسه یک کارگروه با یک گروه کنترل مشخص می شوند. ارزیابی هایی که در این چهارچوب انجام می شوند نمونه کارهای آمریکایی ها در دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ هستند. این ارزیابی ها طولانی مدت و طاقت فرسا بوده و همیشه قطعی نیستند.

ب) رهیافت های اقتصادی :

رهیافت های اقتصادی بر یک نگرش فردگرایانه نسبت به جامعه ملهم از اقتصاد رفاه مبتنی شده اند. از این منظر ارزش یک عمل عمومی، مجموع سودهایی است که آن کار برای افراد فراهم کرده است. (در این رهیافت) فرض شده است که همه افراد دارای یک سیستم مرجع بوده و این سیستم های مرجع می توانند تجمیع بشوند. این فرضیه ها برای حصول یک مشخصه عینی در ارزیابی هایی که توسط

تکنیک های اقتصادی انجام می شوند به کار می روند. علیرغم ظرافت آنها، تکنیک های اقتصادی از هر دو حیث تئوری و عملی به طور جدی مورد نقد قرار گرفته اند.

ج) رهیافت های طبیعی یا کثرت گرا:

رهیافت های طبیعی یا کثرت گرایانه بر این نظر که جهان اجتماعی و سیاسی یک ساختار جمعی است مبتنی شده اند. این ساختار از تعامل گروه های مختلف اجتماعی که هر کدام تفاسیر و تعبیر خودشان را از پدیده ها و موضوعات مشابه دارند نتیجه می شوند. لذا برنامه های عمومی به عنوان سازش های موقتی بین گروه ها و کنشگران به حساب می آیند. به وسیله تکنیک های مناسب مبتنی بر یک حیطة گسترده، کارگروه ارزیابی به عنوان یک میانجی بین نقطه نظرهای مختلف عمل می کند. که این یک ابزار برای افزایش وفاق بین ذی مدخلان است. همه نتایج آن وقتی به عنوان ماحصل یک اجماع هستند بسیار قطعی است.

د) رهیافت های عملگرا (واقع گرا):

رهیافت های واقع گرا جنبه های ساده سازی شده فرآیندها را که بایستی توصیف شوند انتخاب می کنند. مراجع نظری آن ها، بیشتر التقاطی و کمتر خالص اند. اهداف ارزیابی اصالتا مدیریتی اند نه علمی. ارزیابی هایی که در این فضا انجام می شوند از تکنیک هایی که از رهیافت های مدیریتی ملهم شده و بیشتر بر محور اجرا و بهبود کارآیی هستند استفاده می کنند. بعد شناختی آنها کمتر از دیگر اشکال ارزیابی اهمیت دارد.

۲,۲ رهیافت های روش شناسانه در ارزیابی

۲,۲,۱ رهیافت های کمی و کیفی:

تحلیل های کمی بر آزمایش فرضیه ها مبتنی بوده و از طرح های ساختاری و روش های آماری برای تحلیل اطلاعات استفاده می کنند. این نوع اطلاعات نیاز به استانداردسازی، دقت، عینیت و اعتبار در اندازه گیری دارند.

در مقابل، رهیافت های کیفی، اطلاعات را با یک روش بازتری جمع آوری می کنند. جمع آوری اطلاعات اغلب در یک زمینه طبیعی انجام می شود و تمرکز بیشتر بر روی جنبه های تجربی یا نظری برنامه است. این اطلاعات می تواند شامل داده های توصیفی بوده و ممکن است تکنیک های ترکیبی جمع آوری اطلاعات را به کار گیرد. (سیندرز و ...). ارزیاب ها از طرح های کمی بیشتر برای فهم و توصیف اجرای برنامه ها استفاده می کنند تا برای نمایش آماری نتایج و آثار مهم برنامه.

۲,۲,۲ رهیافت های محتواگرا و استقرایی:

رهیافت های محتواگرا در برگیرنده پیوستگی یکسان مضامین و الگوهای مهم در اطلاعات هستند. تحلیل گر به دنبال نقل قول ها و مشاهداتی است که آنها را با هم جمع نماید. از نظر تجربی این بدان معناست که همه اطلاعات را به دسته های پیوسته ای از الگوها و مضامین تقسیم بندی کنیم. (پاتن ۱۹۸۷)

رده بندی کردن اطلاعات و ایجاد یک فهرست اطلاعاتی، اولین قدم در رهیافت های محتواگراست. سپس ضروری است که یک سیستم طبقه بندی برای محتوای اطلاعات داشته باشیم. هدف اصلی

رهیافت محتواگرا، سامان دهی و ساده سازی پیچیدگی های اطلاعات به برخی مضامین یا دسته های معنادار و قابل مدیریت است. (پاتن ۱۹۹۵)

انجام ارزیابی های کیفی مفید و قابل اعتماد از طریق مشاهده و مصاحبه در چهارچوب رهیافت های محتواگرا نیازمند روشمندی، آگاهی، آموزش و تمرین و سخت کوشی است. (پاتن ۱۹۸۷)

در مقایسه با رهیافت های محتواگرا، رهیافت های استقرایی بدین معنا هستند که از دل اطلاعات، الگوها و مضامین و دسته بندی های تحلیلی بیرون می آیند. تحلیلیگر به دنبال تنوع طبیعی اطلاعات است. برای ارزیاب ها، مطالعه تنوع های طبیعی، مستلزم توجهات ویژه به تنوع ها در فرآیندهای برنامه و روش هایی که مشارکت کنندگان به برنامه پاسخ داده یا اثر می پذیرند می شود.

۳. روش شناسی های ارزیابی برنامه ها

۳,۱ تحلیل های کارآیی

شناخت میزان انجام موفقیت آمیز برنامه و سطح نتایج قابل قبول (مطلوب) آن برای مدیران، ذی مدخلان و سیاست سازان غیر قابل صرف نظر کردن است.

هر چند تقریباً در همه موارد به همان میزان ضروری است که راجع به مقایسه نتایج برنامه به هزینه های آن نیز اطلاع داشته باشیم. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

ارزیابی های کارآیی - تحلیل هزینه، فایده و تحلیل بازدهی هزینه ها - یک چهارچوب مرجع برای نسبت دادن هزینه ها به نتایج برنامه فراهم می آورد. فرآیندهایی که در هر دو نوع تحلیل به کار گرفته می شوند اغلب بسیار تکنیکی هستند و لذا کاربرد آنها به طور مختصر در این جا شرح داده خواهد شد. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

۳,۱,۱ تحلیل هزینه - فایده

تحلیل هزینه - فایده تعادل بین ارزش پولی سودها و هزینه های پروژه برای جامعه را تخمین زده و جمع بندی می نماید تا اثبات نماید که آیا به صرفه بوده اند یا خیر؟

برای دستیابی به یک جمع بندی به منظور مطلوبیت پروژه، همه جنبه های مثبت و منفی بایستی به صورت عبارت هایی با یک واحد مشترک بیان شوند. معمول ترین و دردسترس ترین واحد پول است. این بدان معناست که همه هزینه ها و فواید یک پروژه بایستی به صورت عبارت هایی معادل ارزش پولی شان اندازه گیری شوند. یک برنامه ممکن است فوایدی داشته باشد که به طور مستقیم در عبارت های یوروئی بیان نشوند اما مبالغی وجود دارند که دریافت کنندگان سودها به همان میزان فواید پروژه به آنها توجه خواهند داشت. نه تنها فواید و هزینه های یک پروژه بایستی به صورت عبارت هایی معادل ارزش پولی بیان شوند بلکه بایستی به صورت عبارت هایی یورویی از یک زمان خاص بیان شوند. این صرفاً به دلیل تفاوت ناشی از تورم ارزش یورو در زمان های مختلف نیست. یک یورو که از ۵ سال قبل در دسترس بوده مثل یک یورو که هم اکنون در دسترس است نیست.

آن به این خاطر است که یک یورو که از هم اکنون در دسترس است می تواند برای ۵ سال سرمایه گذاری شده و میزانی بهره را ذخیره نماید. لذا می تواند بسیار ارزشمند تر از یک یورو در مدت ۵ سال

باشد. اگر نرخ بهره r باشد یک یورو که برای مدت t سال سرمایه گذاری شود به میزان $(1+r)^t$ رشد خواهد داشت. لذا مبلغ پولی که اکنون باید سپرده گذاری شود تا در طی t سال یک یورو بشود، $(1+r)^{-t}$ خواهد بود. این ارزش تنزیل شده یا ارزش فعلی یک یورو که در t سال آینده در دسترس خواهد بود نامیده می شود.

وقتی ارزش یورویی سودها در آینده با ارزش تخفیفی یک یورو در همان زمان جمع شود نتیجه عبارت خواهد بود از: ارزش فعلی تنزیل شده سود همان موقع پروژه. مسائل مشابهی برای هزینه ها کاربرد دارد. سود نهایی پروژه تنها شامل مجموع ارزش فعلی سودها منهای ارزش فعلی هزینه ها می باشد. انتخاب نرخ بهره مناسب برای استفاده در تخفیف مطلب جداگانه ای است. اگر ارزش فعلی تنزیل یافته سودها بیشتر از ارزش فعلی تنزیل یافته هزینه ها باشد، پروژه سودده و به صرفه بوده است، این برابر است با شرایطی که منافع نهایی مثبت باشد. شرط دیگر این است که نسبت ارزش فعلی منافع به ارزش فعلی هزینه ها بایستی بیشتر از یک باشد.

اگر بیش از یک پروژه منحصر به فرد دو به دو متقابل باشند که ارزش نهایی فعلی شان مثبت باشد، بایستی تحلیل های بیشتری انجام پذیرد. از مجموعه پروژه های منحصر به فرد دو به دو متقابل بایستی آن یکی که بالاترین میزان ارزش نهایی فعلی را دارد انتخاب شود.

هزینه ها یا یک جا هستند و یا ممکن است ادامه داشته باشند. منافع غالباً در طول زمان به دست می آیند. با محاسبه یک دوره بازگشت (سرمایه) اثر زمان را در تحلیلمان به دست می آوریم. این زمانی است که طول می کشد تا سودهای حاصل از یک تغییر، هزینه های آن را بازپرداخت نمایند.

اثر یک پروژه در تحلیل هزینه - فایده تفاوت بین شرایط با و بدون پروژه در محدوده مورد مطالعه است. این بدان معناست که وقتی یک پروژه ارزیابی می گردد، تحلیل صرفاً نباید شرایطی را که یک پروژه در آن خواهد بود بلکه بایستی شرایطی که بدون پروژه خواهد بود را نیز تخمین بزند. به دیگر معنی، بایستی به طور ضمنی جایگزینی برای پروژه تعریف شده و در ارزیابی یک پروژه مد نظر قرار گیرد. توجه کنید که روش مقایسه با و بدون، مشابه روش مقایسه قبل و بعد نیست.

۳,۱,۲ تحلیل کارایی هزینه

در مقایسه با تحلیل هزینه- فایده، تحلیل کارایی هزینه نیازی به تبدیل هزینه ها و فایده ها به یک مخرج مشترک ندارد. به جای آن، کارایی یک برنامه در اهداف جزئی مشخص قابل دست یابی، به ارزش پولی هزینه ها بستگی دارد. (لوین ۱۹۷۵)

در تحلیل کارایی هزینه، برنامه هایی که اهداف مشابه دارند ارزیابی شده و هزینه ها مقایسه می گردند. لذا تحلیل کارایی هزینه، امکان مقایسه و درجه بندی برنامه ها را به صورت عبارت های هزینه ای اهداف مشخص دست یافتنی یا بروندادهای متنوعی که برای سطوح مختلف دستیابی به اهداف مورد نیاز است می دهد. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

تحلیل کارایی هزینه بر اصول مشترکی مبتنی شده است و از روش های مشابه تحلیل هزینه- فایده استفاده می کند. مفروضات روشی مانند فرآیندها به عنوان مثال در رابطه با اندازه گیری هزینه ها و تنزل ها برای هر دو روش مورد نیاز است. بنابر این مفاهیم و روش شناسی هایی که سابق بر این با عنایت به

تحلیل هزینه - فایده معرفی شدند می توانند به عنوان یک مبنای فهم تحلیل کارایی هزینه نیز مورد توجه قرار گیرند.

۳,۲ تحلیل اثر

همه ارزیابی های اثر مقایسه ای اند. تعیین اثرات نیازمند مقایسه تا حد ممکن بین شرایطی است، شرایط اهدافی که یک مداخله را تجربه نموده اند و همان اهداف در حالی که چیز دیگری را آزموده باشند. (رسی و فریمان، ۱۹۹۳)

برنامه های با شمول کامل، مشکلات خاص ارزیابی ها را با ارزیابی های اثر نشان می دهند چرا که اهدافی که به عنوان کنترل کننده مورد استفاده قرار گیرند در دسترس نیستند. تنها مقایسه ای که برای کنترل در دسترس است بین اهداف مشابه قبل و بعد از بروز مداخله است که کنترل کننده های انعکاسی نامیده می شوند.

اگر چه کم اند طرح های ارزیابی ای که به میزان مشابه مطالعات ساده قبل و بعد از کشش درونی بالایی برخوردار باشند لکن آن ها از کم اعتبارترین ارزیابی ها می باشند.

شکل اصلی این ارزیابی عبارتست از : مقایسه اهداف مشابه در دو نقطه زمانی که با طی یک بازه مشارکت در برنامه، از هم جدا می شوند. تفاوت های دو اندازه گیری به عنوان تخمینی از مجموعه آثار مداخله به حساب می آیند. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

طرح پر کاربرد دیگر در دسته ارزیابی های ضربه، تحلیل سری های زمانی است. تحلیل سری های زمانی شامل اندازه های تکراری متعدد است. اندازه ها در یک واحد کلی با تعداد زیادی از نقاط که نقطه ای را در یک زمان دنبال می نمایند و در جایی که یک مداخله جدید با پوشش کامل معرفی شده است یا یک برنامه قدیمی به طور جزئی شرح داده شده است تفسیر می شوند. منظور ما از سری های آماری تجمعی، اندازه گیری های متناوبی است که بر روی جمعیت های نسبتاً بالا انجام شده اند مثلاً سری های آمارهای حیاتی (مرگ و میرها، مهاجرت ها). (رسی و فریمان، ۱۹۹۳)

تحلیل سری های زمانی به ویژه برای تخمین مجموع آثار تغییرات در برنامه های با پوشش کامل و بالاخص آنهایی که به صورت یک شکل ارائه شده اند دارای اهمیت است. به عنوان مثال پرداختی های بازنشستگی تأمین اجتماعی برای همه افراد دارای سوابق بازنشستگی شغلی یکسان، مشابه و یک شکل می باشد. اگر پرداختی های بازنشستگی یا مجازات های تبهکاران مجرم شناخته شده در چند نقطه زمانی تغییر نمایند، آثار آن تغییرات می تواند از طریق تحلیل سری های زمانی مورد مطالعه قرار گیرد. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

۳,۳ جدول موازنه برنامه ریزی

روش تحلیل جدول موازنه برنامه ریزی از واحدهای پولی برای اندازه گیری استفاده می نماید. از زمانی که اصول برابری^۱ با هم ترکیب شده اند، ابعاد زمانی و مقیاس های فیزیکی به ارزیابی اضافه شده اند. (کیپ ۱۹۹۷) این تحلیل، اهداف را عنوان بندی نموده تا به عنوان یک نشانه از پیش فرض های عوامل

¹ Equity principles

مورد پژوهش قرار داده شوند. یکی نقطه ضعف اصلی این است که فرض شده فقط یک نفر به گروه تعلق دارد در حالی که ممکن است دیگر مناسبات او حذف شوند.

۳,۴ ماتریس دستیابی به اهداف

ماتریس دستیابی به اهداف، ارزشیابی یک برنامه با توجه به گستره دستیابی به اهداف عینی است. شبیه به جدول موازنه برنامه ریزی، این ماتریس از واحد پولی برای اندازه گیری ها استفاده می کند. مطلب جدید در این نوع بررسی این است که ارزیاب از انعطافی که برای آزمایش هر هدف از نقطه نظرهای مختلف بسته به شکل ماتریس دارد لذت می برد.

۳,۵ تحلیل چند معیاری

تحلیل چند معیاری تضادها و تطابق های بین گروه های ذینفع متناقض را به حساب می آورد. نیجکمپ (۱۹۹۷) تحلیل همگرایی را استنباط کرد (که عبارت است از: یک فرآیند سه مرحله ای برای مواجهه با مشکلات در برنامه ریزی منطقه ای. فرآیندها در گام های زیر خلاصه شده اند: مشخص شدن برخی معیارها، گروه بندی و مقایسه دو به دوی آن ها، که سپس در یک ماتریس برای محاسبه شاخص های همگرایی یا واگرایی ارائه می شوند. نیجکمپ اشاره می کند که بعد از آن ممکن است تحلیل هزینه - فایده برای محاسبه بخشی از ارزیابی مورد استفاده قرار گیرد.

هلمز (۱۹۷۲) یک فرآیند مرتبه بندی را پیشنهاد می نماید (که) رتبه های اهداف و معیارها از قبل مشخص شده اند. تغییراتی که رتبه های بیشتری را به دست آورند احتمال بیشتری دارد که انتخاب شوند. عیب بزرگ روش های رتبه بندی منظم این است که آن ها اجزاء انتزاعی را در بر دارند.

۴. یک بررسی مقایسه ای

در این فصل تلاش می کنیم که یک بررسی مقایسه ای از رهیافت های ارزیابی و روش شناسی هایی که در بالا ذکر شد را ارائه کنیم. ابتدا رهیافت ها و روش شناسی ها به طور جداگانه نقد می شوند و در ادامه، در یک جدول ارائه شده و ویژگی های اصلی آنها مورد مقایسه قرار می گیرد. روش شناسی ها علاوه بر این، با توجه به رهیافتی که از آن به دست آمده اند بررسی می شوند.

۴,۱ بررسی مقایسه ای رهیافت ها

۴,۱,۱ رهیافت های کمی و کیفی

وقتی که فرآیند ها یا آثار برنامه و یا هر دو به هر دلیلی بسیار نامشخص باشند یک طرح ارزیابی کیفی است که به طور ویژه مناسب می نماید. این گاهی اوقات به این دلیل است که برون دادها به گونه ای فردی معنی می یابند و گاهی اوقات برنامه به طور کاملاً ساده و معمولی از نتایج و برون دادهایی که به دست خواهد آمد نامطمئن است. تحت چنین شرایطی، یکی از اهداف ارزیابی ممکن است کمک به بیان واضح فرآیند ها و آثار برنامه و ارتباط بین این دو باشد. (پاتن ۱۹۹۵)

روش های کیفی به ارزیاب اجازه مطالعه نتایج، نمونه ها یا رویدادهای انتخاب شده را در عمق و اجزاء می دهد. این حقیقت که جمع آوری اطلاعات به وسیله دسته های تحلیلی از پیش تعریف شده محدود نمی شود به عمق و اجزاء اطلاعات کیفی کمک می کند. از طرف دیگر، روش های کمی از مقیاس های

استاندارد شده که با تجارب و گزینه های متنوعی از پاسخ های دسته بندی شده از قبل مشخص تناسب دارند استفاده می نمایند. از مزایای رهیافت کمی این است که واکنش های تعداد زیادی از مردم را به یک مجموعه سوالات محدود اندازه گیری می نماید لذا مقایسه و جمع بندی آماری اطلاعات را تسهیل می بخشد. و مجموعه ای از یافته های بیرونی و قابل کاربرد برای عمومی سازی را بدست می دهد. در مقابل، روش های کیفی، سرمایه ای ارزشمند از اطلاعات جزئی راجع به تعداد بسیار کمتری از مردم و نمونه ها را تولید می نمایند. (پاتن ۱۹۸۷)

یک شک نافرجام راجع به اینکه کدام یک از این دو رهیافت بهتر هستند به وجود آمده است. (البته) این شک سودمندی نیست. ترکیبی از رهیافت ها به طور مداوم، مفید ترین اطلاعات را ارائه می نماید. به عنوان مثال وقتی در ابتدا شروع به اجرای یک ارزیابی می نمایید یک رهیافت بی منتها می تواند اطلاعاتی را فراهم آورد که به ارزیاب در توسعه بیشتر مقیاس های کمی یاری می نماید. اندازه های کیفی، توصیفات و نمونه هایی را فراهم می آورند که می توانند یک کمک مفید در فهم نتایج برنامه بر روی افراد برای ذی مدخلان باشند. به علاوه اینکه، ذی مدخلان و کسانی از بخش عمومی تمایل دارند که به وسیله توصیفات که یک تجربه شخصی را نشان می دهند مورد تحسین و ذکر قرار بگیرند.

۴,۱,۲ رهیافت های استقرائی و قیاسی

در ارزیابی، رهیافت های کلاسیک قیاسی، میزان دستیابی نسبی اهداف روشن از قبل تعیین شده، ویژه و قابل اندازه گیری را اندازه می گیرند. در مقابل، رهیافت های کلاسیک استقرائی، ارزیابی های با اهداف آزاد هستند که ارزیاب، اطلاعات کیفی آثار واقعی برنامه را از طریق مشاهده مستقیم فعالیت های برنامه و مصاحبه های عمیق مشارکتی جمع آوری می نماید بدون آنکه محدود به اهداف از قبل مشخص و تبیین شده باشد.

۴,۲ بررسی مقایسه ای روش شناسی ها

۴,۲,۱ تحلیل کارآیی

به کارگیری تکنیک های کارآیی (تحلیل های هزینه - فایده و کارآیی هزینه) برای همه فازهای اجرایی برنامه مناسب است. هر چند تحلیل های کارآیی، به طور معمول بیشتر در حین برنامه ریزی یا فاز طراحی یک کار اولیه یا پس از یک نوآوری و ابداع یا یک برنامه ویژه مشخص که برای مدتی مورد استفاده بوده است و علاقه دائمی سازی یا در صورت امکان توسعه آن وجود دارد به کار می روند. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

تحلیل هزینه- فایده پسین، بیشتر برای آن برنامه هایی اهمیت دارد که محدود کردن آنها در صورت یک مرتبه به کارگیری مشکل است و یا آن هایی که تعهدات گسترده ای را برای سرمایه گذاری و نیز زمان کافی برای واقعی سازی (نتایج) می طلبد.

تصمیمات مربوط به کاربرد تکنولوژی و علوم برای سلامت عمومی، درمان پزشکی و مشکلات زیست محیطی در نمونه های متعددی به وسیله تحلیل هزینه- فایده پسین به خاطر تعهدات گسترده منابع مورد نیاز آن، دنبال شده است. اما بیشتر و به طور معمول در زمینه برنامه های اجتماعی، زمانی که شبکه آثار برنامه شناخته شده باشد، تحلیل کارآیی، پس از تکمیل ارزیابی آثار صورت می گیرد. تمرکز آنچنان

ارزیابی های کارآیی هزینه و فایده پسین ممکن است بر آزمایش کارآیی یک برنامه به صورت عبارات مقایسه ای یا مطلق و یا هر دو باشد. در همه موارد، تحلیل برای ارزیابی این مسئله انجام می شود که چگونه هزینه های مربوط به مداخله می تواند با اهم شبکه نتایج برنامه توجیه شود.

۴,۲,۱,۱ تحلیل هزینه - فایده

در این رهیافت، توجه بسیار کمی به مشکلات یافتن ها و محدود کردن ها می شود. تحلیلگران تمایل دارند هزینه ها و فواید مشخصی را در تحقیقشان به حساب آورند چون دیگران نیز در گذشته چنان عمل نموده اند. لذا هر برنامه، سنت های خودش را توسعه می دهد بدین گونه که مجموعه های پیش بینی پذیر هزینه ها و فواید اعمال می شوند چه برنامه راجع به یک سد باشد یا سیستم حمل و نقل یا برنامه آموزشی یا مقررات حکومتی و یا هر چیز دیگر.

هر چند در مورد منابع مبرهن است که میزان مسوولیت پذیری تحلیلگر به این است که فراتر از منافع و ماحصل و خسارات و تلفات روشن و مشخص به نسبت عواملی که غیر مستقیم تر اند و یا رابطه دورتری دارند ولی هرگز اهمیتی ندارند را ببیند و به آن ها توجه و دقت نماید. گراملیچ (۱۹۹۰) برخی از آنگونه عوامل را ذکر کرده مثلا آلودگی، سلامت، امنیت، اتلاف وقت، آثار ثانویه بازار و آثار بر جنگ یا گره ها و مشکلات خانوادگی. همزمان، از جنبه محدود شده، تحلیلگران مورد اخطار قرار می گیرند که نسبت به امکان تکرار یا دوبارشماری منافع و هزینه ها به شکل نمودهای مختلف حساس باشند. دوبار به حساب آمدن هزینه ها و فواید بایستی مورد اجتناب قرار گیرد. (مهر، ۱۹۹۵)

ارزیابی هزینه ها و فواید بایستی منعکس کننده ترجیحات و پیش فرض های بروز کرده به وسیله انتخاب هایی که انجام شده اند باشد. چالشی ترین قسمت تحلیل هزینه - فایده، یافتن انتخاب های قبلی ای است که مبادلات و معادلات را در پیش فرض ها نمایان می کنند. به عنوان مثال، ارزیابی فایده تمیز کننده هوا می تواند بدین گونه انجام شود که بیابیم مردم چه مقدار کمتر برای سکونت در مناطق آلوده اقدام نموده اند که در غیر این صورت از نظر ویژگی ها و موقعیت با مناطق کمتر آلوده مساوی و همانند خواهد بود.

گاهی اوقات در تحلیل هزینه - فایده ضرورت دارد که فواید محافظت از زندگی انسان ها ارزیابی گردد. اینکه ارزش زندگی انسان ها با پول جایگزین شود به طور قابل توجهی در فرهنگ عمومی انزجارآور است. اقتصاددانان تشخیص دادند که غیر ممکن است بشود در هر پروژه ای که تعهد حفظ زندگی انسانها را می دهد سرمایه گذاری نمود. برخی پایه های عقلی مورد نیاز است که بتوان انتخاب کرد که کدام یک از پروژه ها اصلاحی و کدام یک مخرب اند.

زمانی که مشخص شد فواید چنان پروژه هایی در جهت کاهش ریسک مرگ است، بحث ها از بین رفت. این محاسبه برابر است با اینکه ارزش های اقتصادی را مبتنی بر تعداد قابل توجهی از زندگی هایی که حفظ شده اند قرار بدهیم.

در حقیقت این (مطلب) مجددا مورد توجه قرار گرفته است که همه آثار (پروژه) نمی توانند به صورت موفقیت آمیزی به صورت پولی بیان شوند. تحلیلگران به شدت مصر شدند که تا حد ممکن در آن مسیر

حرکت نمایند و به جای اینکه آثار بیان شده به صورت واحدهای پولی را نادیده بگیرند، به سادگی آنها را در یک کنار و بر حسب مقیاس های اصلی شان ارائه نمایند. (گراملیچ، ۱۹۹۰)

وزن دهی دیگری که ممکن است برای تحلیل هزینه - فایده مهم باشد، وزن دهی به گروه ها به خاطر اهمیت آنها در ارتباط با آثار یک سیاست خاص است. این وزن دهی شخصا توسط تحلیل گر و اغلب با مشورت دیگرانی که با سیاستگذاری در ارتباط بوده اند انجام شده است. در این نمونه ها ارزیاب غالبا تکنیک هایی مثل تحلیل حسی را به کار می گیرد که برای تصمیم گیران به جای فقط یک نتیجه، دسته ای از نتایج را به همراه دارد که هر کدام به بکارگیری دسته های مختلف وزنی بستگی دارد. (مهر، ۱۹۹۵)

تابع ارزیابی آثار، متمرکز بر تحلیل هزینه - فایده است. آن به روش های بسیار پیچیده ای عمل می کند و نیازمند مقدار زیادی تجربه و خلاقیت است. رهیافت های مسلط قبلی شامل الف) به دست آوردن حداقل برخی مقادیر کوچک ضروری از اطلاعات جهان واقع درباره قیمت ها و کمیت ها (شامل اطلاعات راجع به اجناس، دستمزدها، نرخ های بهره و ...) و ب) تئوری اقتصادی به عنوان پایه ای برای چهارچوب بندی، نتیجه گیری و ورود از آن طریق (منحنی های عرضه و تقاضا، منحنی های هزینه های جانبی و ...) بود. (مهر، ۱۹۹۵)

آثار پروژه برای یک محدوده خاص مورد مطالعه تعریف می شوند که شهر، منطقه، ایالت، ملت یا جهان می باشد. نوع محدوده مورد مطالعه معمولا به وسیله سازمانی که تحلیل را پشتیبانی می کند مشخص می شود. بسیاری از آثار پروژه ممکن است در یک محدوده مورد مطالعه کنار گذاشته شوند اما در مورد کوچکتری نه. مشخص کردن محدوده مطالعه ممکن است دلبخواهی باشد لکن آثار جدی و مشخصی بر نتایج تحلیل دارد.

۴،۲،۱،۲ تحلیل کارآیی هزینه :

زمانی که منافع نمی توانند به صورت واحدهای پولی دسته بندی شوند، تحلیل کارآیی هزینه یک جایگزین احتمالی برای تحلیل هزینه - فایده است. این به برنامه های با اهداف مشابه اجازه و امکان می دهد که کارآیی نسبی شان را مورد مقایسه قرار داده و می توانند برای تحلیل کارآیی نسبی متغیرهای یک برنامه هم مورد استفاده قرار گیرند. (رسی و فریمان، ۱۹۹۳)

اما از آنجا که فواید به یک میزان مشترک تبدیل نمی شوند ما نمی توانیم به ارزش مداخله داده شده در عبارت های پولی در چنان تحلیلی اطمینان کنیم. به طور مشابه نمی توانیم تعیین کنیم که کدامیک از دو یا چند برنامه در محدوده های مختلف جواب های بهتری را ایجاد کرده اند. در این تحلیل، کارآیی به وسیله مقایسه هزینه ها برای واحدهای برون دادها (خروجی ها) مورد قضاوت قرار می گیرند. (رسی و فریمان، ۱۹۹۳)

۴,۲,۲ تحلیل آثار

بررسی های آثار برای اینکه تعیین کنند که آیا یک برنامه، آثار مورد هدفش را داشته است یا نه مورد استفاده قرار می گیرند. این گونه ارزیابی ها ممکن است در هر مرحله ای از برنامه، ساخته و پرداخته شوند، از سیاست های پیش اجرا که در حین برنامه ریزی ساخته می شوند تا طراحی و اجرا. (رسی و فریمان، ۱۹۹۳)

نارسایی اصلی پروژه های تحلیل آثار این است که آنها نمی توانند به طور قاعده مندی، آثار عوامل بیرونی را از آثار مداخلات جدا نمایند. نتیجتاً تخمین های شبکه آثار مداخلات در بهترین حالت هم مورد شک هستند. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

پیچیدگی دیگر این است که، وقتی برنامه ها برای مدتی در حال اجرا بودند، اندازه گیری های پیشین به طور عادی تنها با پرسش اهداف مشارکتی به منظور بازسازی گذشته نگرانه آنچه که آنها قبل از مداخله شبیه آن بوده اند قابل جمع آوری هستند. در اینگونه مطالعات، عدم روایی این بازخوانی می تواند یک اثر جدی طراحی باشد.

از همان زمان که تحلیل های سری های زمانی مورد توجه قرار گرفتند، محدودیت هایی در کاربردها وجود داشته و دارد. شاید جدی ترین محدودیت بسیاری از طراحی های سری های زمانی، تعداد زیاد مشاهده های پیش از مداخله مورد نیاز برای مدل سازی فرآیندهای پیش مداخله به صورت صحیح است. در حقیقت، یک تحلیل سری زمانی تنها وقتی می تواند اجرا شود که مشاهدات قبل عمل و پس از عمل گسترده ای بر روی مقادیر برون دادها (نتایج) وجود داشته باشد که البته برای بسیاری از مداخلات جاری مثل اندازه گیری های بلند مدت وجود ندارد. به همین دلیل، تحلیل سری های زمانی معمولاً به نتایج آمارهایی که گروه های حکومتی یا دیگر گروه ها جمع آوری و منتشر می نمایند، محدود می شود. (رسی و فریمان ۱۹۹۳)

۴,۲,۳ تحلیل چند معیاری

تحلیل چند معیاری، اثربخشی و کارایی پروژه ها یا مداخلات متعددی را با هم مقایسه می نماید. از حساب ها استفاده می کند و آثار متعدد کمی و یا کیفی را با هم ترکیب می نماید. تحلیل چند معیاری می تواند برای احتساب کلیه تفاوت ها از نقطه نظر شرکای (یک کار) مورد استفاده قرار گیرد. این تحلیل معمولاً بصورت پسین (بعدی) مورد استفاده قرار می گیرد. قابلیت انعطاف آن، آنرا برای استفاده در موقعیت های متعددی مناسب ساخته است. (کمیسیون اروپا، ۱۹۹۹)

جدول شماره ۱ - بررسی مقایسه ای روش های ارزیابی

روشن شناسی	مبدا	رهیافت کمی یا کیفی	معیار عدالت یا اثربخشی	مزایا و معایب	زمان استفاده
تحلیل هزینه - فایده	جولز دو پیوت (یک مهندس فرانسوی) در ۱۸۴۸	کمی	تخمین اثر بخشی	مزیت: پذیرش عمومی عیب: دشواری در پولی سازی متغیرهای کیفی	در انواع استاندارد پروژه ها
تحلیل کارآیی هزینه	از انواع مشخص ارزیابی ها به طور مشخص در حوزه سلامتی و امنیت جاده ای سرچشمه گرفته است.	کمی	تخمین اثر بخشی	مزیت: می تواند برای مقایسه برنامه ها به کار رود. عیب: برنامه های مقایسه ای باید از یک نوع باشند.	به طور خاص در ارزیابی پیشین
تحلیل اثر	ابتدا برای تعریف استراتژی ها یا سازماندهی شرکت ها به کار رفت.	کمی و کیفی	تخمین اثر بخشی	مزیت: امکان یک مقایسه قبل-بعد را می دهد عیب: نقص در تشخیص آثار بیرونی	در همه فازهای یک برنامه
جدول موازنه برنامه ریزی	لیچفیلد ۱۹۷۵	کیفی	اصول عدالت	مزیت: فراهم نمودن یک شمای کلی عیب: عدم تمرکز	برای تحلیل توصیفی و زمانی که انعطاف پذیری مطلوب باشد
ماتریس دستیابی به اهداف	هیل ۱۹۶۶	کمی	تخمین اثر بخشی	مزیت: بررسی تحلیلی اهداف عیب: گاهی اوقات عدم دقت	وقتی تصمیم سازان مشارکت دارند
تحلیل چند معیاری	نیجکمپ ۱۹۷۵ (تحلیل همساز توافقی) هولمز ۱۹۷۲ (روش های رتبه بندی ترتیبی)	کمی و کیفی	تخمین اثر بخشی و اصول عدالت	مزیت: تعادل میان برخورد منافع و رتبه بندی ممکن از نیازها عیب: احتمال در آمیختن عناصر انتزاعی	زمانی که با ذی نفعان بیشتری سروکار داریم

۵. پیشنهاد رهیافت روش شناسی در ارزیابی برنامه ها

در فصل های قبل، ادعا کردیم که هر روش شناسی دارای مزایا و معایب فراوانی است. بر اساس تحلیل فوق الذکر در این جا، ما دو رهیافت روش شناختی را در ارزیابی برنامه ها فراهم آوردیم. به طور خاص، کاربرد موازی روش شناسی های متعدد را در برنامه مورد بررسی قرار داده یا روش شناسی های خالص موجود را برای ایجاد یک رهیافت جدید ترکیب نماییم. معتقدیم که این دو رهیافت می توانند به ارزیاب کمک کنند تا بر ضعف هایی که ممکن است در طول اجرای یک روش شناسی خالص منفرد، سربرآورند غلبه نماید.

۵,۱ سه جانبه سازی

سه جانبه سازی به کاربرد تکنیک های مختلف جمع آوری اطلاعات و استراتژی های مختلف تحقیق برای مطالعه یک برنامه اشاره می کند. طبق گفته پاتن (۱۹۹۵) اصطلاح سه جانبه سازی از شکل مثلی هندسی مشتق شده است. مثلث، مستحکم ترین شکل هندسی است و طرح های ارزیابی سه جانبه سازی شده با هدف افزایش استحکام هر ارزیابی هدف گذاری شده اند. این سه جانبه سازی در تحلیل اطلاعات واقعا کارساز است. اما در این مقاله ما راجع به استفاده از روش های چندگانه برای مطالعه یک برنامه بحث خواهیم نمود.

سه جانبه سازی یک راه حل قدرتمند برای مشکل اتکای خیلی زیاد بر یک روش تنها و نیز مشکل کم ارزش بودن اعتبار و اطمینان یافته های مربوط به ضعف های روش های منفرد است. سه جانبه سازی (به طور خلاصه عبارت از) این شناخت و تشخیص است که: ارزیاب نیازمند استفاده از بیش از یک راه برای بررسی یک برنامه است. (پاتن ۱۹۹۵)

سه جانبه سازی ممکن است یک رهیافت ایده آل برای ارزیابی یک برنامه باشد، هر چند آن خیلی گران و پرهزینه است. بیشتر تحقیق های ارزیابی، شامل بودجه های بسیار محدود، بخش های زمانی کوتاه و محدودیت های سیاسی هستند. با واقعیت محدودیت منابع، تلاش های سه جانبه سازی ممکن است به معنای یک سری روش های اجرایی ضعیف باشند که در اجرای خوب یک رهیافت به کار رفته اند.

از طرف دیگر، اکونومو (۱۹۹۷) در رابطه با برنامه های اجرایی گزارش نموده است که یک هم افزایی در ارزیابی ها مورد نیاز می باشد. در حقیقت، از آنجا که یک برنامه مشخص نمی تواند همه برنامه های مرتبط را در بر بگیرد، محدودیت های روشی نسبت به خودمختاری هر ارزیابی منفرد وجود دارد. این نتیجه حاصل می شود که ارزیابی برنامه های مختلف، حتی اگر از یک نقطه نظر داخلی، آنها بتوانند از یک جدول زمانی تبعیت کنند، بایستی از یک هماهنگی جامع که ورودی و خروجی های ضروری را از/ به مداخلات تکمیلی به وجود خواهند آورد اطاعت نمایند. (اکونومو، ۱۹۹۷)

۵,۲ رهیافت های تحلیلی تلفیقی

سه جانبه سازی یکی از راه های افزایش قدرت روش شناختی است. در حالیکه دومین راه، وام گرفتن و ترکیب کردن اجزائی از روش شناسی های خالص است که منجر به ایجاد رهیافت های روش شناختی تلفیقی می شود. (پاتن، ۱۹۹۵)

ما حقیقتاً بر این باوریم که نقاط قوت و حسن هایی در این ایده آل (یعنی) اجرای خالص هر رهیافت وجود دارد. لکن برخی منافع مهم نیز از تلفیق روش ها و رهیافت ها به دست می آید، به عنوان مثال، زمانی که در برنامه ای با برخی متغیرهای غیر شفاف جهت آزمایش سر و کار داریم. برای جمع آوری برخی اطلاعات کیفی نامحدود از مشارکت کنندگان در برنامه ممکن است که یک طرح تجربی طراحی نماییم.

تحلیلگر ممکن است مقیاس ها و ابعاد کمی را به اطلاعات کیفی اضافه نماید. لذا در فاز تحلیل اطلاعات یک پروژه، ارزیاب ممکن است تصمیم به تبدیل کردن توصیفات کیفی به مقیاس های کمی که می توانند به طور آماری استفاده شوند را داشته باشد.

یک گستره از تلفیق ها پس ممکن است صورت گیرد: تلفیق نوع اطلاعات و نوع روش های تحلیل. برای ایجاد انتخاب های دسترس به صورت روشن تر، ما برخی ترکیب های ممکن برای ایجاد طرح های ارزیابی قابل انعطاف را در زیر لیست می نماییم: (پاتن، ۱۹۹۵)

۱. طراحی تجربی^۱ - جمع آوری اطلاعات کیفی - تحلیل محتوا

۲. طراحی تجربی - جمع آوری اطلاعات کیفی - تحلیل آماری

۳. تحقیق طبیعی^۲ - جمع آوری اطلاعات کیفی - تحلیل آماری

۴. تحقیق طبیعی - اندازه گیری های کمی - تحلیل آماری

لازم به تذکر است که امکان ترکیب همه رهیافت های روش شناختی در یک برنامه وجود ندارد. طراحی های قطعی، محدودیت هایی را مطرح می کنند که مانع دیگر امکان ها می شوند. برای نمونه، همانگونه که در بالا ذکر شد، این امکان وجود دارد که توصیفات کیفی جزئی را به مقیاس های کمی برای اهداف تحلیل آماری تبدیل نماییم، هر چند، این امکان وجود ندارد که برعکس عمل نماییم یعنی تبدیل روش های کمی خالص به توصیفات کیفی جزئی. (پاتن، ۱۹۹۵)

انتخاب ترکیب مناسب روش شناختی برای ارزیابی یک برنامه به عوامل متعددی بستگی دارد مثل هدف ارزیابی، آنچه که ذی مدخلان می خواهند بدانند، درآمد های در دسترس و مهارت ارزیاب. (لکن) این قطعی است که روش های متفاوت، اطلاعات کاملاً متفاوتی را تولید می نمایند. چالش برای ارزیاب، فهم این (مطلب) است که کدام اطلاعات در شرایط داده شده، بیشتر مورد نیاز و مفید هستند و سپس به کاربردن روش هایی که برای تولید اطلاعات مورد نیاز تناسب بیشتری داشته باشند. (پاتن، ۱۹۹۵)

۶. نتایج

در این مقاله، تلاش نمودیم که روش شناسی های پایه در ارزیابی برنامه ها را جمع آوری و خلاصه سازی نموده و رهیافت های روش شناسانه اصلی را ارائه نماییم. و پس از بیان مشخصه های اصلی، مزایا و معایب رهیافت ها و روش شناسی ها، یک بررسی مقایسه ای را ادامه دادیم. نهایتاً سه جنبه

¹ Experimental Design
² Naturalistic Inquiry

سازی و تلفیق مناسب روش های خالص را به عنوان دو رهیافت روش شناختی قوی و جدید پیشنهاد نمودیم. از تحلیل فوق الذکر می توانیم اینها را نتیجه بگیریم :

ارزیابی مطمئن آثار برنامه های اقتصادی- اجتماعی با پوشش کامل دشوار است چون طبیعت آن برنامه ها مانع استفاده از گروه های مقایسه است. برنامه های با پوشش کامل عموماً با استفاده از کنترل های انعکاسی مورد ارزیابی قرار می گیرند تا مقادیر خروجی های قبل و بعد از برنامه . گستره طراحی ها از ارزیابی های آزمایشی ساده قبل / بعد که در آن ها تنها یک اندازه گیری قبل و یکی بعد از مداخله وجود دارد تا ارزیابی های سری های زمانی که در آنها اندازه گیری های متعددی قبل و بعد از مداخله صورت می گیرد می باشد. طرح های سری زمانی بسیار قوی تر از طراحی های ساده قبل / بعد در تخمین شبکه آثار هستند. در ارزیابی های تنها با دو اندازه گیری، تقریباً غیر ممکن است که بین آثار شبکه و آثار ناخالص تمایز بدهیم.

تحلیل کارآیی هزینه از طریق مقایسه کمی مداخله با یک یا چند مداخله دیگر در رابطه با کارآیی مداخله، قضاوت می نماید و مطلوب است که به عنوان اولویت مد نظر باشد. این به طور خاص برای ارزیابی های پسین بسیار مناسب است.

تحلیل هزینه - فایده، کارآیی مداخله را با اقدام به محاسبه همه آثار آن و با ایجاد یک ترکیب کمی مورد قضاوت قرار می دهد. این تحلیل می تواند یک مداخله را به طور مطلق مورد قضاوت قرار دهد بدون هرگونه ارجاع مقایسه ای به دیگر مداخلات. این روش عموماً به صورت پیشین مورد استفاده قرار می گیرد اما همه شرایط مورد نیاز برای کاربرد کارآیی آن به ندرت پیش می آیند.

ارزیابی کیفی اطلاعات ممکن است به صورت منفرد یا در ترکیب با اطلاعات کمی ارائه شوند. پیشرفت های اخیر در عرضه ارزیابی منجر به افزایش کاربرد روش های چندگانه شامل ترکیب اطلاعات کمی و کیفی شده اند.

ما چنین نتیجه می گیریم که تلفیق اجزاء رهیافت های مختلف، یک دستور عملی برای جمع آوری مرتبط ترین اطلاعات برای تصمیم سازان و ذی مدخلان می باشد. در عمل، این اغلب مطلوب و مجموعاً شدنی است که رهیافت ها ترکیب شوند .